

e-ISSN: 2536-4596

KARE- Uluslararası Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi

KARE- International Journal of Literature, History and Philosophy

Başlık/ Title: Üretken Karşılaştırmalı Kaygı: Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat

Yazar/ Author
Ahmet İPŞİRLİ

ORCID ID
0000-0002-5334-2253

Makale Türü / Type of Article: Çeviri Makale
Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 17 Mayıs 2019
Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 18 Ağustos 2019
Yayın Tarihi / Date Published: 31 Ağustos 2019

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Yazar: Linda HUTCHEON
Çevirmen: Ahmet İPŞİRLİ*

Üretken Karşılaştırmalı Kaygı: Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat ¹

Özet: Linda Hutcheon tarafından yazılan bu makale 1993 tarihli Charles Bernheimer'in başkanlığında Amerikan Karşılaştırmalı Edebiyat Derneğince yayınlanan raporun ve raporu tartışan *Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat* eserinin bir değerlendirmesi olma özelliğindedir. Tartışmaları incelediğimizde çeşitli sosyal bilimlerin birbirleri ile olan yakın ilişkisini, hatta farklı disiplinlerin çoğu zaman birbirlerinin alanına girdiğini ve karşılaştırmalı edebiyatın da tam olarak kendisini bu durum içerisinde bulduğunu görürüz. Hutcheon da karşılaştırmalı edebiyat alanının getirdiği tanımsal zorlukları özetler nitelikte bu makaleyi kaleme almıştır. *Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat* eserine katkıda bulunan düşünürler konuyu çeşitli yönlerden incelemişlerdir. Hutcheon ise makalesinde bu noktaları derleyerek Karşılaştırmalı Edebiyatın tanımına yönelik kaygının aslında üretkenliği de beraberinde getirmekte olduğunu söyler. Hutcheon öncelikle alan üzerine yapılan tartışmaları yorumlar ve sosyal bilimlerin alanında feminist veya sömürge sonrası çalışmalar gibi eğilimlerin edebiyat çalışmalarının önem kazanmasına yol açmasından bahseder. Fikirleri disiplinlerarasılığın daha etkin rol aldığı Kültürel Çalışmalar alanına Karşılaştırmalı Edebiyatın bakışına bir örnek teşkil eder. Karşılaştırmalı Edebiyat, Kültürel Çalışmalar ve disiplinlerarasılığın artan bir öneme sahip olduğu günümüzde Hutcheon'un fikirlerinin özet niteliğinde de olsa yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Edebiyat, Bernheimer Raporu, Disiplinlerarasılık, ACLA

Productive Comparative Angst: Comparative Literature in the Age of Multiculturalism

Abstract: This article by Linda Hutcheon is a review of Charles Bernheimer's 1993 ACLA report as well as *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, the collection of essays discussing the extend of the report from various point of views. The nature of the essays reveals the close relation among the social sciences, their overarching fields and how comparative literature finds itself in such state of affairs. On this, Hutcheon writes her essay summarizing the challenges posed by various definitions for the extent of comparative literature. The writers contributing *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism* has varying positions. Putting them together, Hutcheon claims that such an angst for a definition of a vague field is actually its strength. As the discussions on relatively recent tendencies such as feminism or postcolonial studies gain popularity, Hutcheon observes that the literary studies takes a more central position in social sciences. Her ideas provide an example for the relation between comparative literature and cultural studies where the interdisciplinary approaches makes the problem of boundaries more eminent. The ideas presented in the paper still carries relevance today and I believe Turkish translation might help further discussions on the field in Turkey.

Keywords: Comparative Literature, Bernheimer Report, Interdisciplinarity, ACLA

* Ahmet İpşirli, Erciyes Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, aipsirli@erciyes.edu.tr, 0000-0002-5334-2253

¹ Makalenin orijinal hali için; Linda Hutcheon "Productive Comparative Angst: *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*" *World Literature Today* Vol. 69, No. 2, Comparative Literature: States of the Art (Spring, 1995), s. 299-303.

Giriş:

Karşılaştırmalı edebiyat olarak adlandırılan bir disiplinin güncel durumuna olan ilgi patlaması kurumsal bir kaygı veya entelektüel bir heyecan ile ilişkilendirilebilir, belki de her ikisiyle de. Charles Bernheimer tarafından editörlüğü yapılan *Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat*² (Comparative Literature in the Age of Multiculturalism) adlı kitabın hızlı bir biçimde basılması Johns Hopkins Üniversitesi Yayınları'nın becerilerine ve etkinliklerine bir övgü olmakla kalmaz, aynı zamanda son dönem akademik ve entelektüel hizalanmalarında kendi konumlarını tekrar gözden geçirme ve hatta tekrar oluşturma noktasında karşılaştırmacıların hissettikleri aciliyet durumuna da işaret eder. Amerikan Karşılaştırmalı Edebiyat Derneği'nin (ACLA) 1993 tarihli "Yüzyılın Dönümünde Karşılaştırmalı Edebiyat" başlıklı Bernheimer Raporu üzerine bu makale koleksiyonu ileriki tartışmalara yol açması amacıyla sunulmuştur; hem de en son kamusal tartışmaların resmi olarak başladığı Modern Dil Derneği (Modern Language Association -MLA) Aralık 1993 tarihli toplantısının üzerinden bir yıl geçmeden. *Edebiyat Üzerine Karşılaştırmalı Bakış Açısı: Kuram ve Uygulamaya Yaklaşımlar*³ (*The Comparative Perspective on Literature: Approaches Theory and Practice*) gibi kitapları takip eden bu eser ABD'deki (ve diğer yerlerdeki) karşılaştırmalı edebiyatın "kaygı verici" durumunu incelemek konusunda birçok diğer çalışmanın⁴ devamını sağlar.

Bahsi geçen böylesi bir kaygı durumu, René Wellek'in 1958 yılındaki ("*Karşılaştırmalı Edebiyat Krizi - The Crisis of Comparative Literature*" adlı eserinde görülebilen)⁵ metodoloji ve konunun yokluğu ile ilgili kaygılarını hatırlayanlar için, karşılaştırmalı edebiyatın daralması olarak birçoklarının isimlendireceği haliyle tanıdık gelebilir. Gerçekten de Bernheimer'in giriş bölümünde bahsettiği üzere, 2. Dünya Savaşından bu yana disiplinin odak

² *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1995. Bu yayına yapılan atıfların çoğu parantez içinde verilecektir. Dipnotlardaki ilerleyen atıflarda CL kısaltması kullanılacaktır.

³ *The Comparative Perspective on Literature: Approaches to Theory and Practice*, eds. Clayton Koelb and Susan Noakes, Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 1988.

⁴ Bknz. *Borderwork: Feminist Engagements with Comparative Literature*, ed. Margaret R. Higonnet, Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 1994; *Building a Profession: Autobiographical Perspectives on the Beginnings of Comparative Literature in the United States*, eds. Lionel Gossman and Mihai I. Spariosu, Albany, N.Y., State University of New York Press, 1994; ve Cola Franzen'in Claudio Guillen'a ait *The Challenge of Comparative Literature*, Cambridge, Ma., Harvard University Press, 1993 eserinin çevirisi.

⁵ Rene Wellek, "The Crisis of Comparative Literature," in *Concepts of Criticism*, ed. Stephen Nichols, New Haven, Ct., Yale University Press, 1963.

noktasındaki çeşitli geçişler “karşılaştırma kaygısının” tedavisi, sınırlandırılması veya istismarı için çeşitli çabalar olarak görülebilir (3). Bu girişimlerden en yenisi yeni ACLA raporunda izlenebilir: 1965 tarihli Levin Raporu ve 1975'teki Greene Raporu gibi, 1993 Bernheimer Raporu da kaçınılmaz olarak belirli bir karşılaştırmacılar kuşağının ürünüdür.⁶ Bu üç raporun bir ciltte, yeniden bir arada basılması, savaş sonrası Avrupalı göçmen filologların ve edebiyat tarihçilerinin çalışmalarının Amerikanlaştırılmasından başlayan, halen karşılaştırmalı edebiyat bölümlerindeyken “teori” olarak adlandırılan şeyin evcilleştirilmesiyle devam eden ve “karşılaştırmalı edebiyat” kavramındaki “edebiyat” kısmını sorgulayan güncel tartışmaların nesiller arası değişimini açıkça ortaya koyan bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Belki de bu yüzden ilk iki rapor “standartlar üzerine” iken, son raporun başlığı ACLA tarafından “disiplinin durumu” olarak değiştirilmiştir.

Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat kitabının ikinci bölümü Bernheimer Raporuna verilen, 1993 tarihli MLA toplantısında K. Anthony Appiah, Mary Louise Pratt ve Michael Riffaterre tarafından sunulmuş olan üç cevabı içerir. Üçüncü ve en büyük bölüm, farklı kuşaklardan gelen saygın karşılaştırmacıların hazırladığı, yalnızca raporların kendisine değil, aynı zamanda üç MLA makalesinde belirlenen oldukça farklı duruşlara cevap veren on üç “pozisyon makalesine” ayrılmıştır. Temsil ettikleri “eleştirel bakış açısında çeşitlilik ve kurumsal ilişki” (xi) için seçilen bu entelektüeller çok çeşitli görüşleri ve farklı konumları tartışmaya açmaktadırlar. Kısacası, *Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat*'ı disipline ilişkin sorularınıza tek bir cevap bulmak amacıyla okursanız, ya da postmodern çoğulluk ve durumsallık yaklaşımlarıyla aranız iyi değilse, endişelerinizin azaldığını göremeyeceksiniz. Bu, kalbi üsttkurmacayı kaldıramayanlar için hiç te uygun bir kitap sayılmaz.

Bununla birlikte bu eser, özellikle karşılaştırmacıları günümüzde ilgilendiren dört ana alan üzerine üretilen ve Bernheimer Raporunda bahsedilen düşünceleri kışkırtmak için hazırlanmış bir kitaptır: 1) Karşılaştırmalı Edebiyat geleneğinin tarihsel Avrupa-merkezci özelliği ve bunun günümüzün çok kültürlü gerçekliği ile ilişkisi; 2) edebiyatları çevirilerden çok orijinal dilinden okuma ve karşılaştırmacının nasıl karşılandığı konusunda devam eden kaygılar; 3) teorinin bugünkü disiplin içerisindeki konumu; 4) “formalistler” olarak adlandırılacaklar ile “bağlamsalcılar”

⁶ Bu kuşaksal değişikliklerin detaylı incelemesi için, bkznz. Roland Greene, “Their Generation,” CL içerisinde, s. 143-54.

veya kurumsal anlamda edebi çalışmalar ile kültürel araştırmalar arasındaki tartışma.

Çok az kişi, Kuzey Amerika'daki karşılaştırmalı edebiyat tarihinin, Avrupa'dan gelen göçmen kurucu babalarının tarihi olduğunu inkâr eder; bazıları için bu geçmiş, bugün hala "‘şık’ bir tasarımcı markası"⁷ olarak giyilebilecek bir tür kozmopolit, "‘şiiirsel Euro-chic’"⁸ olarak varlığını sürdürür. Hatta 1965 Levin Raporu kültürel sınırlamanın ötesine geçme gereğini ve 1975 Greene Raporu edebiyatın "küresel" doğasını vurgularken, disiplin Avrupa edebiyat ve tarih geleneklerine büyük ölçüde bağlı kalmıştır. Bununla birlikte, bu kitaptaki makaleler, böylesi bir gerçeğin herhangi içgüdüsel reddine incelik karşı çıkmaktadır. K. Anthony Appiah şöyle demiştir: "Birbirine bağlı Avrupa edebiyatlarının incelenmesinden bahsediyorum. Bunlar birlikte anlamlılar. Birbirleri için yapıldılar."⁹ Yine de dünyanın diğer yerlerinde başka kültürel kavramlar etrafında anlamlandırılan, birbiriyle bağlantılı diğer yazın bütünlüklerini de inceleyin diye devam eder. Aynı zamanda David Damrosch karşılaştırmalı edebiyatın "misyonunun" muazzam kapsamı karşısında yalnızca Avrupa dillerinde çalışmanın Avrupalı eğitilmiş akademisyenler için "bir kültürel emperyalizm meselesinden çok sonsuz sınırsızlıklarının melankolik bir kabulü" ile ilgili olabileceğini hatırlatır.¹⁰

Alan içerisindeki erken dönem yapılanmalar –tıpkı diğer edebi çalışmalarda olduğu gibi– alanın dışında tuttuklarıyla ilgili sorgulanmaktadır. Bu dışarıda tutmalar Kuzey Amerika toplumunun ve Kuzey Amerikan akademisyenlerinin giderek artan çokkültürlü demografisi tarafından daha görünür kılınmaktadır. Uluslararası bir disiplin olarak karşılaştırmalı edebiyat, kanonun gözden geçirilmesine yönelik çoğulcu taleplerden veya 1980lerin rekabetçi akademik ve entelektüel çevrelerin parçası olan azınlık durumundaki grupların yüzleştiği etik meselelerden kaçamaz. Aslında karşılaştırmalı işlevinden dolayı disiplin belirli ve özellikle de meşakkatli sorunlarla yüzleşmektedir. Bunlar bir yandan ima edilen evrenselcilik suçlamaları, bir yandan da otantiklik kavramlarına eşlik eden mimetik zorunluluk karşısında esas teşkil etme suçlamaları gibi farklı sorunları içerir. Burada, edebiyat ve kültürün anlaşılmasını ve çalışılmasını kolektif olarak değiştiren, jeopolitik karmaşıklıkların, küreselleşme,

⁷ Rey Chow, "In the Name of Comparative Literature," CL içerisinde, s. 107. İlerleyen sayfa atıfları metinde parantez içerisinde verilecektir.

⁸ Peter Brooks, "Must We Apologize?" CL içerisinde, s. 97. İlerleyen sayfa atıfları metinde parantez içerisinde verilecektir.

⁹ K. Anthony Appiah, "Geist Stories," CL içerisinde, s. 54.

¹⁰ David Damrosch, "Literary Study in an Elliptical Age," CL içerisinde, s. 130. İlerleyen sayfa atıfları metinde parantez içerisinde verilecektir.

demokratikleşme ve dekolonizasyon tarihsel süreçlerinin neden olduğu sorunlar vardır¹¹. Ve elbette tekil dilbilimsel ve edebi alanları işgal eden sömürgeci emperyalist bir karşılaştırmacı imajından bahsedilebilir.

Bernheimer Raporu'nun "edebi çalışmaların çoğullaştırılmış ve genişletilmiş bağlamsallaştırılması" (11) savunuculuğu, kısa bir süre sonra döneceğim bu çeşitli sorunlara verilen cevaplardan biridir. Ancak, bu yayına katkıda bulunanların bir kısmı, karşılaştırmalı edebiyatın, doğası gereği, Mary Louise Pratt'in "çok dillilik, polyglossia, kültürel arabuluculuk, derin kültürlerarası anlayış ve gerçek küresel bilincin üretilmesi" (62) olarak adlandırdığı şey için zaten oldukça "misafirperver bir alan" olduğunu öne sürmektedir. Karşılaştırmalı edebiyatı "edebiyat ve kültür çalışmalarında güçlü bir entelektüel yenilenme alanı" (62) olarak gören böylesi ütopyik bir bakışın tarihinin de bir şekilde parçasıdır. Öyle ki savaş sonrası gergin Kuzey Amerika'nın kuruluşunda karşılaştırmalı edebiyat "barış, samimiyet, makullük ve umut ruhu"¹² temsil eder nitelikte görülmektedir. Öz olarak çoğulcu olan karşılaştırmalı edebiyatın "din, ırk, sınıf ve cinsiyet gibi tüm güçlü biçimlerindeki farklılıkların bilincinde olan ama onlar tarafından da tanımlanmayan"¹³ bir özellikte olduğu tartışma konusudur. Disiplinin "çok dilli ve çok aksanlı bir topluluk için teorik bir özgür alan ve daha kozmopolit bir ortam"¹⁴ olduğu fikrinden, karşılaştırmalı edebiyatın "uluslararası ilişkilerin beşeri bilimlerdeki karşılığı"¹⁵ haline gelmesi uzun bir süreç almıştır.

Eserdeki görüş ayrılığı, karşılaştırmalı edebiyatın aslında miadının dolduğunu, şimdi post-kolonyal ve karşılaştırmalı çalışmaların zamanı geldiğini öne süren Emily Apter'inki gibi fikirlerde bulunabilir: "Kültürel özelliğin sorgulanması ve kimlik ile ulusal dil arasındaki zayıf bağlara olan ilgisi ile postkolonyalizm, karşılaştırmalı edebiyatın tarihsel mirasını oldukça

¹¹ Mary Louise Pratt, "Comparative Literature and Global Citizenship," CL içerisinde, s. 59. İlerleyen sayfa atıfları metinde parantez içerisinde verilecektir.

¹² Tobin Siebers, "Sincerely Yours," CL içerisinde, s. 195. Siebers böylesi yüce bir sosyal amacın bir disiplinin temelleri için yeterli ve hatta uygun olup olmadığını sorgular.

¹³ Ed Ahearn and Arnold Weinstein, "The Function of Criticism at the Present Time: The Promise of Comparative Literature," CL içerisinde, s. 78. Tartışmalarına şu sözlerle devam ederler: "Benzer şekilde karışık olmayan, kültürler arası, çapraz polenleşen sanatsal bir üretim dönemi ya da yeri yoktur. Bakir topraklar gibi bakir edebiyatlar bir efsanedir. Karşılaştırma uzmanları bize bundan haber vermek için eğitilmiş insanlardır" (79).

¹⁴ Mary Russo, "Telling Tales Out of School: Comparative Literature and Disciplinary Recession," CL içerisinde, s. 189.

¹⁵ Ahearn ve Weinstein, s. 81.

doğal bir şekilde devralır."¹⁶ Apter ve diğerleri ima ettikleriyle, uzlaşıya dayalı veya ütopyik bir modeli reddederek Birinci ile Üçüncü Dünya kültürlerinin karşı karşıya gelmesine yol açacak ayrışmacı bir model tercih etmektedirler, Rey Chow ise önemli bir hatırlatmada bulunur: "Karşılaştırmalı edebiyatla benimsenmeye veya asimile edilmeye hazır boş bir alan olmak yerine, Batı dışı dil ve edebiyat programları ilgili uluslar ve kültürler karşısında ABD Dışişleri Bakanlığı politikaları doğrultusunda çalışan bilgi üretim yerleri olmuştur." (108) Diğer bir açıdan, David Damrosch emperyalizmi tarihselleştirme ve bağlamaştırma gereğini vurgular. İmparatorluk ne yeni bir olgudur, ne de yalnızca Avrupalıdır (126).

Büyük oranda dil odaklı olmasından dolayı sömürge sonrası çalışmalar doğal olarak ulusal edebiyat bölümlerinde de yapılmaktadır: sömürgeciliğin kültürel gücü, yaşamını dilde idame ettirir. Bu ise karşılaştırmacılara ilişkin, iki veya daha fazla edebiyatın orijinal dilinde düzgün bir biçimde "ilişkilendirilmesini" içeren dilbilimsel yeterlilik ile pedagojik ve etik gibi tanıdık, ikinci bir kaygı noktasına gelmemi sağlıyor. Tercümelerin kullanımı sorusu tahmin edilebilir bir "seçkinlere karşı popülist"¹⁷ tartışmasına yol açar. Ancak, bu eserde tekrar hatırlatıldığı şekliyle, çok dillilik kendi içinde "ilerlemecilerin olduğu kadar muhafazakâr siyasetin gündemine de kolayca hizmet edebilecek"¹⁸ doğadadır ve bu sebeple trans-ideolojiktir. "Böylece, tekdilliliğin getirdiği sınırlar kabul edilse de çokdilliliğin içsel pozitif değeri (Levin ve Greene Raporlarında varsayıldığı gibi) sorgulanır: tüm edebi kaygılar çeviri yoluyla tatmin edici bir şekilde araştırılmaz. Elizabeth Fox-Genovese, burada güçlü bir duruş sergiler ve çeviri kullanımına alternatifler aramaya çağırırken "orijinali takdir etmek için çok kısıtlıyız (diğer bir deyişle emperyalistiz)" (135) diyerek imaen teslim olur. Mantıklı ve cazibeli bir alternatif öneri ise Damrosch'tan gelir: akademisyenlerin ortak (collaborative) çalışmaları ve öğrencilerin ortak eğitilmeleri (132).

Tercüme konusu *Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat*'a katkıda bulunanlar arasındaki üçüncü bir ortak endişe alanındaki Avrupa-merkezcilik eleştirisi ile birleşmektedir. Avrupa yapısalcı ve postyapısalcı teorisyenlerin çalışmalarının İngilizce versiyonlarının hazır bulunması, karşılaştırmalı edebiyat departmanlarının teoriye ev sahibi olma konumlarını tehdit etmiştir: her türden ulusal edebiyat departmanı artık teori "üretebilir"

¹⁶ Emily Apter, "Comparative Exile: Competing Margins in the History of Comparative Literature," CL içerisinde, s. 86. İlerleyen sayfa atıfları metinde parantez içerisinde verilecektir.

¹⁷ Bknz. Elizabeth Fox-Genovese, "Between Elitism and Populism: Whither Comparative Literature?" CL içerisinde, s. 134. İlerleyen sayfa atıfları metinde parantez içerisinde verilecektir.

¹⁸ Chow, s. 110.

konumdadır. Kurumsal gücün yükselişi ve düşüşü ile Yale Karşılaştırmalı Edebiyat grubunun tutarlılığının disipline ve birçok kişinin katılacağı üzere okuma sürecinin tam da üstüne damgasını vurması konusunda çok az şüphe vardır. Bununla birlikte, esere katkıda bulunan karşılaştırmacılar, karşılaştırmalı edebiyatın kendini tanımlamasının devam eden önemi konusunda farklı görüşlere ayrılmıştır. Yale'nin şu anki Karşılaştırmalı Edebiyat Başkanı Peter Brooks, teorinin hala disiplinin lingua francası olduğunu düşünürken (103), Elizabeth Fox-Genovese, "özellikle karşılaştırmalı problemin doğası gereği teorik olduğu için teori olmadan karşılaştırmalı edebiyatı hayal etmenin zor olacağını" söyler (139). Öte yandan Appiah, teorinin tarihsel olarak karşılaştırmalı edebiyat için önemli olduğunu kabul ederken, bunu disiplinin hedefi veya tanımlayıcı eşsizliği olarak görmez (53).

Yale Okulunun temsil ettiği metinsellik teorileri elbette bugünlerde "teori" olarak biriktirdiklerimizin tek bileşeni değildir ve bu durumdan eserde bulunan pozisyon makalelerinde açık ve net bir biçimde bahsedilir. Feminist teorinin Kuzey Amerika'daki artan önemi ile birlikte söyleme (discourse) – sosyal, kültürel, tarihi, politik bağlam– olan büyük ilgi metinselliğe eklenmiştir. Feminist çalışmaların etkisi Foucault, Bakhtin ve Benjamin ve Marksist, post-sömürgeci, Yeni Tarihsel, eşcinsel ve lezbiyen (ve queer) teorilerle birleşerek ideolojiyi edebi çalışmalarda kaçınılmaz bir konu haline getirmiştir, karşılaştırmalı olsun ya da olmasın. Bu odak kaymasının sonuçlarından biri, İngiltere'de kültürel çalışmalar olarak adlandırılan olgunun Kuzey Amerika versiyonunun yükselişi olmuştur. Bernheimer Raporu, bu geçişten kaygısını oldukça ihtiyatlı bir biçimde şu şekilde ifade eder; araştırma alanının genişlemesi "karşılaştırmalı çalışmanın, retorik, prosodik ve diğer resmi özelliklerin yakın analizinden vazgeçmesi gerekliliği anlamına gelmez; ancak anlamların üretildiği ideolojik, kültürel ve kurumsal bağlamların yanı sıra metinsel kesin okumalar da hesaba katılmalıdır" (43).

Bu yeterince güvenli bir uzlaşma gibi görünebilir, ancak katkıda bulunanların güçlü tepkileri başka yöndedir. Resmi ve bağlamsal çalışmaların zorunlu olarak tamamlayıcı olduğunu kabul ederken, Michael Riffaterre "bağlamsızlaştırma"nın (decontextualize) ve edebiyatın estetik özelliklerine odaklanmanın gerektiğini öne sürer.¹⁹ Peter Brooks, edebiyat öğretiminin "anlamın yapıldığı süreçler, yorumlamanın gerekçeleri" (101) gibi konuların araştırması yerine "modası geçmiş bir elit pratiği" (99) olduğunu öne süren raporun "utanç verici özür dileme tonunu" protesto etmektedir.

¹⁹ Michael Riffaterre, "On the Complementarity of Comparative Literature and Cultural Studies," CL içerisinde, s. 67, 70.

Disiplinlerarası yetersizliğin tehlikelerine karşı uyarın Brooks'a göre "gerçek" disiplinlerarasılık "kişinin karşılaştığı disiplin sınırlamaları içerisinde düşünce süreçlerinin anlamsızlaştığında ve düşünce sınırlarının geçilmesini zorunlu kıldığına ortaya çıkar. Ayrıca bunun öğretilerle olacağı bir seviyeye ulaşması ihtimali aşılması gereken disiplinde önemli bir çiraklık gerektirir" (102).

Esere katkıda bulunan birçok kişi, edebiyatın "değerli özgüllüğü" olarak adlandırılan şeye inandıklarını söyler.²⁰ Bazıları için bu, Brooks'un terimiyle "kültürel çalışmalara uygun bir muhatap" olarak kalmalarının bir nedenidir. Böylesi bir muhataplık ise "edebiyatın ideolojik ve kültürel terimlerle bağlamsallaştırılmasının öncelikle kurumsal tanımların ve ardından poetik ve söyleysel özelliklerinin kullanımlarının ürettiği anlamların farklı bağlamlarda üretilenlerle hem benzeşen hem de ayrılan özellikte olduğunun farkındalığı" konusunda ısrarcı olabilir (103). Ama karşılaştırmalı edebiyatın buradaki pozisyonu sadece muhataplardan biri mi olmak olmalı? Herhangi bir karşılaştırmacı, hatta en formalisti bile, edebiyatı bazı bağlamların dışında, aşırı sayıda kültürel uygulamalara tamamen gömülmeden okumayı gerçekten denemiş midir? Bu retorik bir soru değil; ne de görünüşüne rağmen tamamen iyi niyetli. Sahte bir ikilik gibi hissettiren bir konu hakkında gerçek şaşkınlığımı işaret etmekte.

Bir karşılaştırmacının disiplin içerisindeki eğitimi, İngiliz, Fransız, Kore ya da Nijerya edebiyatını inceleyen herhangi bir akademisyen gibi, yorumlamanın bir boşlukta olmadığını, her zaman ilişkisel ve dinamik olduğunu kendisine öğretir. Stanley Fish'in tartıştığı gibi edebi disiplinlerimiz, politik bilgelikle değil, "ölçütler, anlatı yapısı, ikili, üçlü ve dördü anlamlarla" iyi bir şekilde işleyebilir²¹. Ancak örneğin bir anlatı yapısının incelenmesi, hikâyelerin belirli amaçlarla yazıldığı, belirli amaçlarla (bilinçli ya da bilinç dışı amaçlarla), belirli biçimlerde, belirli zamanda belirli bağlamlarda okunduğu gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalabilir. Bunlar, diğer kültürel eserlerin veya diğer söylemlerin yorumlanmasında resmi eğitimimizin bize izin veren görüleridir. Karşılaştırmalı edebiyat öğrencileri olmayı asla bırakmayız; bizim "mesleki hasarımız" (déformation professionnelle) kalıcıdır. En azından *eğer* bu eğitimi almışsak öyledir.

ACLA belgesi şu anda olduğu haliyle disiplindeki araştırma durumuyla ilgili bir rapor değildir sadece. Karşılaştırmalı edebiyat bölümlerinde

²⁰ Francoise Lionnet, "Spaces of Comparison," CL içerisinde, s. 172. İlerleyen sayfa atfları metinde parantez içerisinde verilecektir.

²¹ Stanley Fish, "Why Literary Criticism Is Like Virtue," *London Review of Books*, 10 June 1993, s. 12.

öğrettiklerimizin kapsamını genişletmek için kışkırtıcı bir meydan okumadır. Birçoğumuz gibi raporun yazarları da karşılaştırmacı olarak şekillendiler ve "şekilsizleştiler". Yeni alanlar inşa etmek ve açmak için sahip oldukları şey budur. Öğrencilerimiz açısından hali hazırda imkânsız bir şekilde geniş bir disipline sahip olan bu alanı genişletmenin kaçınılmaz tehlikesi faydalı ve ayırt edici bir eğitimin yorumlama becerilerinde bile kaybedilecek olmasıdır. Appiah'ın üzüntüsünü dile getirdiği gibi, ortaya çıkan sonucun disiplinler arası değil, "yapılandırılmamış postmodern bir çorba" olabilmesidir (57). Bu, öğretmenler olarak öğrencilerimizin iyilikleri için, kulak vermemiz gereken bir uyarıdır. Ancak yine de kurumsal veya pedagojik cevabın kültürel çalışmaların, kültürel özgüllüğün gerçekten böyle bir odağı mantıklı kılabilceği ulusal dil ve edebiyat bölümlerine bırakılması olduğunu düşünmüyorum. Jonathan Culler'in önerdiği gibi karşılaştırmacıları "edebiyatı karşılaştırmalı olarak" incelemeye ve "küresel tezahürlerini bulmaya"²² yönlendirecek bir çözümdür bu. Ancak kültürel özgüllük meselesi, birden fazla edebi veya kültürel geleneğe ilgi duyanlar için –bir araştırma sorusu ya da ilgi çekicilik açısından– o kadar kolay ortadan kalkmayacaktır.²³ "Kültür, edebiyattan daha fazla ya da daha az "çevrilebilir" değildir. Kültür, tıpkı edebiyat gibi, içerik kadar biçim meselesidir."²⁴

Bernheimer Raporu, "çoğu araştırmanın tek dilli olma eğilimi gösterdiği ve belirli çağdaş popüler kültürlerdeki konulara odaklandığı" kültürel araştırmaların karşısında karşılaştırmalı edebiyatın bulunmasına dikkat çekmişti (45). Ancak, tarihçilerin kendi arşiv çalışmaları ile birleşerek karşılaştırmalı çalışmaların tarihsel odağı, ortaya çıkmakta olan kültürel araştırmalar alanının en fazla kar edebileceği bir alan olabilir. Ve disiplinin görünüşteki kapsamının sadece yüksek sanat değil popüler kültürü de içerecek şekilde genişlemesi, gerçekte olduğundan daha çok sözde kalabilir: Shakespeare'in oyunlarının, tüm Globe Tiyatrosu izleyicileri için bizim yüksek sanat eseri dediğimiz şey olmadığını bize hatırlatmak için çok az bir tarihselleştirme yeterlidir ve Rabelais gibi yazarlar kasıtlı olarak Latin dilinde değil yerel dilde yazmayı seçerler.²⁵ Yakın geçmişte yapılan çok sayıda kültürel çalışmanın tek dilli ve çoğu kez sınırlı doğası, ortaya çıkmakta olan bu alanın nihai tanımı olarak kalmak zorunda değildir. Karşılaştırmacıların sonraki çalışmaları alanın önemli ölçüde genişlemesine hizmet edebilir.

²² Jonathan Culler, "Comparative Literature, at Last!" CL içerisinde, s. 121.

²³ Marjorie Perloff tarafından belirtilen önemli noktalar için bknz. "'Literature' in the Expanded Field," CL içerisinde, s. 180; Damrosch, s. 123.

²⁴ Bknz. Siebers, s. 196-97.

²⁵ Lionnet, s. 172.

Karşılaştırmalı edebiyatın ana disiplin gücü ve büyük entelektüel cazibesi bana her zaman Emily Apter'ın "yabancılık" (unhomely) olarak adlandırdığı özelliğin (90) pozitif bir versiyonunda ve Berhneimer'in "sahibiysizlik özelliği (quality of dispossession), ötekilik tarafından bir çeşit ele geçirilme" (12) tanımlamasında bulunabilir gibi gelmiştir. Zaten geniş olan kapsamın bu yeni tanımla "dünya çapında tüm türlerde verilen kültürel ürünlerin ve bağlamların çalışılması ile görevlendirilmesi" üzerine kaygılarım her zamanki kadar hem yararlı hem siyasi anlamda devam etmektedir.²⁶ Aynı zamanda katkıda bulunanların edebi olandan dışa doğru bir hareketin muhtemel kurumsal sonuçlarına yönelik kaygılarının çoğunu paylaşıyorum: finansal kısıtlamaların olduğu bu günlerde belirsiz disiplin sınırları ekonomik fonlarda belirsizliğe yol açabilir.²⁷ Elbette karşılaştırmacıların doğal olarak çok yönlülüğü, hayatta kalmayı sağlayacak türden bir kurumsal esneklik anlamına da gelebilir.²⁸

Daha önce bir karşılaştırmalı edebiyat programında çalıştıysanız ya da eğitim aldıysanız karşılaştırmacıların birbirleriyle çok az ortak noktaları olabileceğini bilirsiniz: "Edebi çalışmalar dışında ortak bir bilgi birikimine sahip olmayan ve sınırlayıcı veya canlandırıcı özelliklerini gerçekleştirme dışında merkezi bir amacı olmayan bir disiplin olarak karşılaştırmalı edebiyat kendi bilim adamlarınca bile yanlış anlaşılmalara davet çıkarır gibidir."²⁹ Fakat *Çokkültürlülük Çağında Karşılaştırmalı Edebiyat*'ın ortaya koyduğu şey, böyle bir yanlış anlaşılmanın aslında alanın entelektüel canlılığıdır. Bu sürekli kendini eleştiren, kendi tanımlamalarını düzeltmeye sürekli istekli (ya da buna muktedir) değişken bir disiplinin öz eleştirisinin bir parçasıdır. Karşılaştırmalı Edebiyat hakkında sinir bozucu olan şey, ama aynı zamanda çoğumuzun alana ilgisini çeken de budur. ACLA, karşılaştırmalı araştırmalar için önemli bir profesyonel ses olarak Bernheimer Raporu aracılığıyla disiplinin geleceği konusunda üretken ve devam eden bir tartışma başlattı. Bu elbette konu üzerine edilen son söz değildir. Umudumuz bu konuda son sözün olmayacağıdır.

²⁶ Culler, s. 117.

²⁷ Bknz. Perloff, s. 182.

²⁸ Russo, s. 193.

²⁹ Greene, s. 145.

Kaynakça

- Ahearn Ed, and Arnold Weinstein, "The Function of Criticism at the Present Time: The Promise of Comparative Literature." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Appiah, K. Anthony. "Geist Stories." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Apter, Emily. "Comparative Exile: Competing Margins in the History of Comparative Literature." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Borderwork: Feminist Engagements with Comparative Literature*, ed. Margaret R. Higonnet, Ithaca: Cornell University Press, 1994.
- Brooks, Peter. "Must We Apologize?" In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Building a Profession: Autobiographical Perspectives on the Beginnings of Comparative Literature in the United States*, eds. Lionel Gossman and Mihai I. Spariosu, Albany: State University of New York Press, 1994
- Chow, Rey. "In the Name of Comparative Literature." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Culler, Jonathan. "Comparative Literature, at Last!" In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Damrosch, David. "Literary Study in an Elliptical Age." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Fish, Stanley. "Why Literary Criticism Is Like Virtue." *London Review of Books* 15 No. 11 (1993): 11-16
- Fox-Genovese, Elizabeth. "Between Elitism and Populism: Whither Comparative Literature?" In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Guillen, Claudio. *The Challenge of Comparative Literature*. Translated by Franzen, Cola. Cambridge: Harvard University Press, 1993.
- Greene, Roland. "Their Generation." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Lionnet, Françoise. "Spaces of Comparison." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Perloff, Marjorie. "'Literature' in the Expanded Field." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Pratt, Mary Louise. "Comparative Literature and Global Citizenship." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Riffaterre, Michael. "On the Complementarity of Comparative Literature and Cultural Studies." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.

- Russo, Mary . "Telling Tales Out of School: Comparative Literature and Disciplinary Recession."
In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed. Charles Bernheimer,
Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- Siebers, Tobin. "Sincerely Yours." In *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, ed.
Charles Bernheimer, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1995.
- The Comparative Perspective on Literature: Approaches to Theory and Practice*, eds. Clayton Koelb and
Susan Noakes, Ithaca: Cornell University Press, 1988.
- Wellek, Rene. "The Crisis of Comparative Literature." in *Concepts of Criticism*, ed. Stephen
Nichols, New Haven: Yale University Press, 1963.